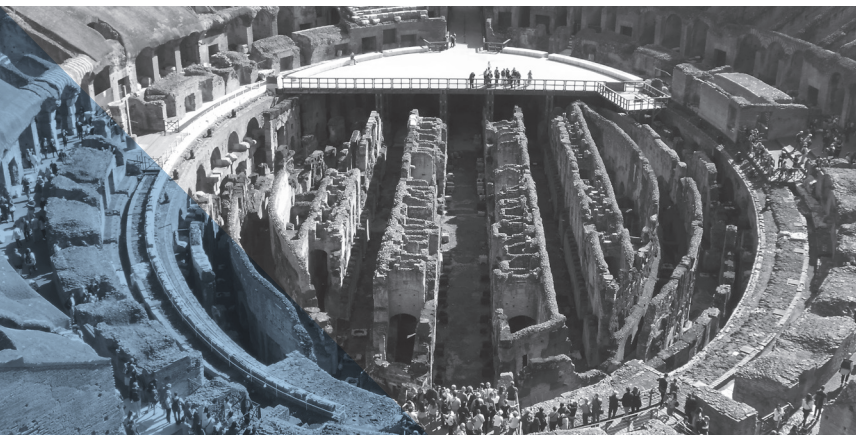

ARKÆOLOGISK FORUM

52 · 2025

INDHOLD · 52 · 2025

I fortidens fodspor* – erfaringer fra et formidlingsprojekt i landskabet Nina Helt Nielsen & Karen Rysgaard	4
Var der søslag i Colosseum? Thyge C. Bro	18
Hvornår er noget arkæologisk? Oskar Bruvik-Hansen	28
Plausibilitet i eksperimentelarkæologien Er der plads til "måske'er" i videnskaben – og hvad kan vi bruge dem til? Sofie Nielsen, Ellen Bille Løppenthin, Mikkel Thychosen & Camilla Fraas Rasmussen	38
Det herrens år 0 Louise Søndergaard & Xenia Pauli Jensen.	48
Vorbasses sociale organisering i Romersk jernalder – et anarkistisk perspektiv Jakob Bach Jensen	56
Græsset er altid grønnere på den anden side – eller? Sidsel Hammerstoft Hansen	66

*) Peer reviewed

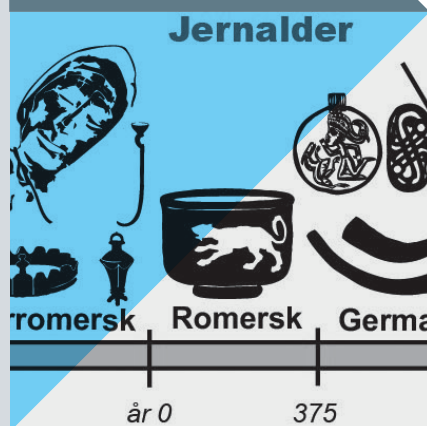
Det herrens år 0

Abstract

The year Anno Domini 0

When visitors encounter the museum landscape, they often meet the term “year AD 0” marking the transition between the Pre-Roman and Roman Iron Age. The term is also commonly used in news articles, podcasts, exhibitions, etc. which is puzzling as there, in fact, is no such thing as a year 0. This article explores the historical background and explains the mathematically incorrect – however chronological correct – progression from year 1 BC to AD 1. Hopefully, the text will inspire to use the intervals in our modern organisation of the past more accurately when communicating in the future.

Louise Søndergaard
og Xenia Pauli Jensen

På de snirklede kulturens veje rundt i museumsudstillinger, kulturpressen, historiepodcasts og foredrag sker det ganske ofte, at man præsenteres for begrebet "år 0". Det kan være udgravningslederen, som udtaler sig i radioen, at der er fundet bebyggelse fra omkring år 0 ved en parceludstyknings, eller på lokalmuseet, hvor skiltet ved montren med vaser fra den ældre romerske jernalder oplyser, at perioden strækker sig fra år 0-150 e.Kr. Det kan også være et Facebook-opslag, hvor man af formidlingsmæssige årsager oplyser, at førromersk jernalder er den periode, der udfolder sig mellem år 500 f.Kr. og år 0, og at der fra denne periode er gjort spændende fund. Når man først er blevet opmærksom på det, ser man "år 0" hid, did og allevegne, og det er for artiklens forfattere ganske besynderligt af den årsag, at der ikke *er* – og aldrig *har været* – et "år 0".

Forfatterne har erfaret, at det tilsyneladende slet ikke er almindeligt kendt, at 0 er et punkt og ikke et interval. Det er også blevet klart, at mange, som til dagligt beskæftiger sig med kronologier og historien vidt og bredt, ikke mener, at det kommer sig så nøje, og at det er at hænge sig i detaljer, der ikke har den store betydning for de lange verdenshistoriske stræk. Der er tilmed folk, som længe nægtede at erkende, at det faktisk forholdt sig sådan, at "år 0" ikke var et år, hvor noget som helst kunne ske.

Om begivenheder fandt sted i det ene eller det andet år omkring vor tidsregnings begyndelse er omgærdet af så meget usikkerhed, at der selvklaart ikke er tale om præcise angivelser. De angivne tidsintervaller er trods alt blot et arbejdsredskab for arkæologer og historikere og uden betydning for de mennesker, som rent faktisk levede på den tid. Men vi mener, at det er både upræcist og misvisende, at museumsfaglige henviser til et år, som aldrig har eksisteret. Det kan vi gøre bedre, og der er ikke noget at diskutere. Denne pointe vil blive udfoldet i det følgende.

14 dage til dommedag

Tilrettelæggelse af tid er et særdeles komplekst felt, der ikke lader sig ridse kort op i en artikel om et enkelt ikke-eksisterende år, men kort fortalt benytter vi os af den Gregorianske kalender, som her til lands afløste den Julianske kalender i 1700-tallet. Både den Julianske og den Gregorianske kalender tager udgangspunkt i solens placering i forhold til jorden, mens andre kalendere tager udgangspunkt i månens placering (eksempelvis den jødiske kalender). Der er omkring 40 forskellige kalendere i anvendelse rundt om i verden, men den mest anvendte er den Gregorianske. Vigtigt i denne kontekst er, at vores gældende kalender har et før og et efter en defineret skillelinje.

Tidsperspektivet var ekstremt vigtigt for den tidlige kristne kirke. Afholdelsen af helligdage, helgeners dødsdage og andre mirakuløse begivenheder krævede, at der var styr på de kronologiske forhold. Kristendommen anså tiden som lineær, hvorfor den altså også blev opfattet som noget, der havde en ende. Måske det allervigtigste var at vide præcis hvor lang tid, der var

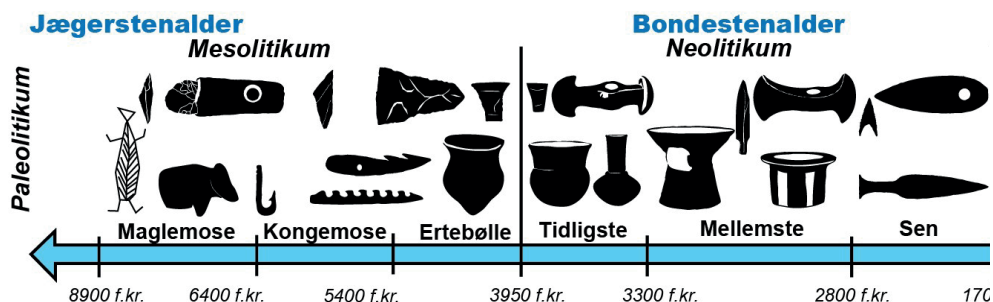

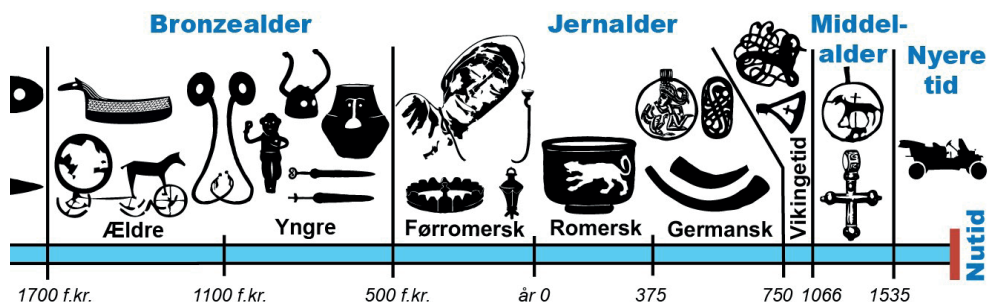
Fig. 1. Tidslinje med angivelse af det herrens år 0. Grafik: Kaj Fredsgaard Rasmussen, gengivet med venlig tilladelse.

tilbage før Dommedag. At vide, hvornår alting sluttede, var for kristne lærde endnu vigtigere end at vide, hvornår alting begyndte (Kaplan 2000:103-105).

Derfor fik den skytiske munk Dionysius Exiguus i starten af 6. årh e.Kr. betroet en særlig opgave af Pave Johannes I. Exiguus var lærd udi såvel teologi som matematik og astronomi og dermed den rette mand til at fastlægge den kristne kalender – eller rettere: at fastlægge de nøjagtige datoer for påsken (Seife 2000:57). Indtil da havde man angivet årene ud fra hvem, der var konsul i det og det år i Rom. De fleste kan genkalde sig dette fra Juleevangeliet, hvis handling udspiller sig "*mens Quirinius var statholder i Syrien*" (Lukasevangeliet u.å.:2,2).

Ved at benytte sig af relative beregninger i forhold til kendte, kristne hændelser regnede Exiguus sig frem til, at det indeværende år var det 525. år efter Jesu Kristi fødsel, og han besluttede, at denne begivenhed var det oplagte udgangspunkt for alting. Exiguus valgte således, at Kristi fødselsår fra da af skulle betegne det første år af vores tidsregning. *Anno Domini*, det herrens år 1, var en realitet (Seife 2000:56). Det var altså Exiguus, der introducerede konceptet AD (*Anno Domini*: Herrens år eller e.Kr.) og BC (*Before Christ*: f.Kr.), og disse begreber er stadig udgangspunkt for, hvordan vi organiserer og opfatter historien i dag i vores del af verden.

Det vigtige i denne kontekst er, at Exiguus ikke kendte tallet 0, da han fremsatte sin kalender. Han var opdraget med det romerske talsystem, der ikke anvendte 0, og det skulle være mange århundreder, før det blev opfattet som værd at regne med i vestlige, matematiske kredse (Seife 2000:57). Begrebet 0 har dog været anvendt forskellige steder i verden længe før, f.eks. i mesoamerikanske og orientalske samfund, men ikke på samme måde som vi anvender tallet 0, og i moderne astrofysik anvendes benævnelsen "år 0" i relation til beregninger. Det er dog næppe disse undtagelser, som har skabt forvirring i kultur- og kunstmuseale kredse.

Et punkt, ikke et interval

Kardinalpunktet i denne forbindelse er, at der altså ikke blev inkluderet et "år 0" i den kristne kalender. Helt konkret findes der således ikke et 365 dages interval, som kan betegnes "år 0". År -1 afløses simpelthen direkte af år 1. Som Robert Kaplan udtrykker det: *"Zero is neither negative nor positive, but the narrowest of no-man's lands between those two kingdoms"* (Kaplan 2000: 190).

0 skal altså opfattes som et skæringspunkt, hvorfra det interval, der dækker år -1, strækker sig ud på den ene side, og intervallet for år 1 strækker sig ud på den anden side. Med andre ord: "0" er et punkt, mens år 1 er et interval – en tidsperiode, hvor mennesker kan være til.

For os i dag er det vanskeligt at forestille sig, at der ikke skal skydes noget ind mellem -1 og 1, fordi den matematiske følge ikke vil tillade dette. Det kan være årsagen til, at så mange i museernes formidlingslandskab ser det som det mest naturlige at operere med "år 0". Man er muligvis også blevet smittet af kulturpresse såvel som skolens historieundervisning, og således repeteres misforståelsen så igen og igen.

Det arkæologiske fagpersonale griber imidlertid også til begrebet "år 0". I flere store værker om Danmarks oldtid illustreres den lineære tid med tidslinjer eller tidssøjler, hvor overgangen fra den førromerske til den romerske jernalder er illustreret ved "år 0" (fig. 1). Her kunne præsenteres talrige eksempler på denne praksis – på et museum er der tilmed skilte, som benytter sig af "år 0" i den danske tekst samtidig med, at man opererer med "-1" eller "1" i den engelske oversættelse. Hvorledes man er kommet frem til dette kompromis, er virkelig interessant, men det fremgår desværre ikke af skiltningen.

Der findes selvfølgelig også gode eksempler: F.eks. Nationalmuseets hjemmeside såvel som deres udgivelser har fuldstændig styr på kronologiens faldgruber. En eksemplarisk tidslinje ses i fig. 2; her er der taget tydelig stilling, og tidslinjen forholder sig til et helt konkret år.

De professionelle kronologiske eksperter på ¹⁴C-laboratorierne vakler heller ikke i Kristi fødselsår. Det er tydeligt, når man kigger på de "dating sheets", som ¹⁴C-laboratorierne sender med Oxcal-dateringsresultaterne (fig. 3).

Tidstavle

Time table

Periode/Period	År (e.Kr./f.Kr.)/Years (A.D./BC)
Renaissance / Renaissance	1540
Middelalder / Middle Age	1050
Vikingetid / Viking Age	800
Yngre germansk jernalder / Late Germanic Iron Age	540
Ældre germansk jernalder (folkevandringstid) / Early Germanic Iron Age (Migration Period)	375
Yngre romersk jernalder / Late Roman Iron Age	175
Ældre romersk jernalder / Early Roman Iron Age	1
Førromersk jernalder (keltisk jernalder) / Pre-Roman Iron Age (Celtic Iron Age)	500
Yngre bronzealder / Late Bronze Age	VI
	700
	V
	900
Ældre bronzealder / Early Bronze Age	IV
	1100
	III
	1300
Yngre stenalder (dolktid) / Late Neolithic (Dagger Period)	II
	1500
	I
	1700
	II
	1900
	I
	2400

Fig. 2. Eksemplarisk tidslinje fra Nationalmuseets udgivelse Guld, Magt og Tro (efter Jørgensen & Vang Petersen 1998, 327).

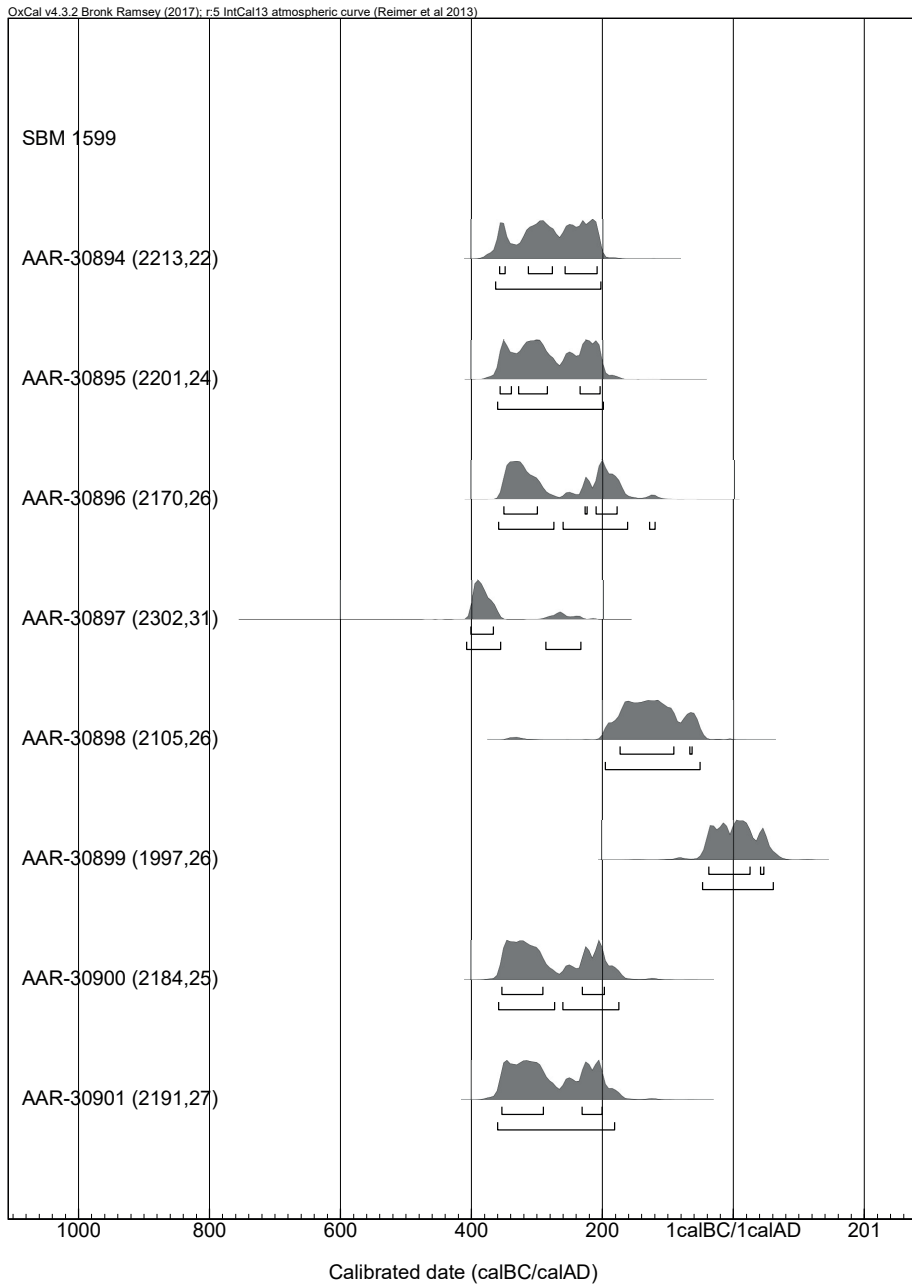

Fig. 3. Oxcal-sheet, som med al tydelighed viser, at intet kan hende i intervallet mellem 1BC/1AD.

Her er 1 BC og AD 1 adskilt af en skråstreg, så man ikke er i tvivl om, at intet kan klemmes imellem *the narrowest of no-man's land* (Kaplan 2000:190).

Tidslinjernes tidsalder

På alle museer og i mange publikationer finder vi tidslinjer, der skal hjælpe os med at forstå både det store og det mere specifikke tidsperspektiv. Tidslinjer er væsentlige redskaber og glimrende til at illustrere spændvidde i tid og perioder, men det er ikke uden betydning, om der refereres til det ene eller det andet år. Et massivt konglomerat af tanker og overvejelser danner grundlag for den opfattelse, vi i dag har af tid, og den historik fortjener at blive både kendt og anerkendt. Vores håb med dette indlæg er at inspirere til en grundig overvejelse af, hvordan man formidler sit budskab – hvad enten det er i presse, publikationer eller udstillinger. Historie skal bygges på klare og konsistente begreber, og "år 0" hører ikke til blandt dem.

Vi ønsker, at man formidler tid og tidsperioder præcist og logisk, og derved undgår unødvendig forvirring i kronologiske beregninger. Ved at anerkende og respektere den traditionelle tidsregning, hvor år 1 f.Kr. efterfølges direkte af år 1 e.Kr., sikrer vi større præcision i vores formidling og undgår misforståelser. Vi skal simpelthen undgå at referere til et begreb, der ikke eksisterer, og et år, der aldrig har været.

Referencer

Jørgensen, L. & P. Vang Petersen 1998: *Guld, Magt og Tro – Danske guldskatte fra oldtid til Middelalder*. Nationalmuseet/Thaning & Appel, København.

Kaplan, R. 2000: *The Nothing that is. A natural history of zero*. Oxford University Press, Oxford.

Lukasevangeliet u.å.: www.bibelselskabet.dk/brugbibelen/bibelenonline/Luk/2 (tilgået 27.05. 2025)

Seife, C. 2000: *Zero: The Biography of a Dangerous Idea*. Penguin Books, London.

Læs også:

Brix, L. 2014: *År 0 eksisterer ikke*. <https://videnskab.dk/kultur-samfund/aar-0-eksisterer-ikke/>

Forfatteroplysninger:

Louise Søndergaard, museumsinspektør
Museum Skanderborg/Ph.d.-studerende
Aarhus Universitet.

Forfatteren kan kontaktes på:
los@museumskanderborg.dk

Xenia Pauli Jensen, seniorforsker, ph.d.
Moesgaard Museum.

Forfatteren kan kontaktes på:
xpj@moesgaardmuseum.dk